

ZAVOD ZA FORENZIČKU PSIHIJATRIJU SOKOLAC

Ljubiša Trifković

Zavod za forenzičku psihijatriju, Sokolac, Istočno Sarajevo, Republika Srpska, Bosna i Hercegovina

Kratak sadržaj

Iako je sa zvaničnim radom počeo pre nepunu deceniju, ideja o osnivanju Zavoda za forenzičku psihijatriju javila se sedamdesetih godina prošlog veka, kada je u Psihijatrijskoj bolnici Sokolac formirano Odeljenje za sudsku psihijatriju, u kojem su smešteni pacijenti na izvršenju mere bezbednosti obaveznog čuvanja i psihijatrijskog lečenja. Objekat u kojem je danas smešten Zavod izgrađen je početkom 90-ih godina prošlog veka ali ratnih u Bosni i Hercegovini, nije stavljen u funkciju. Zavod je zvanično otvoren 2014.godije a sredstva za rekonstrukciju i opremanje objekta obezbedila je Vlade Švajcarske, posredstvom Ministarstva pravde BiH. Zavod za forenzičku psihijatriju Sokolac jedina je ustanova ovog tipa na prostorima Bosne i Hercegovine, te kao takav referentna je ustanova za naučno - istraživački rad iz oblasti forenzičke psihijatrije, i centar za edukaciju studenata medicine, na dodiplomskim i postdiplomskim studijama i specijalizante psihijatrije.

Ključne reči:

zavod, forenzika, psihijatrija, Sokolac, Bosna i Hercegovina

Korespondencija:

Ljubiša Trifković, Zavod za forenzičku psihijatriju, Sokolac, Istočno Sarajevo, Podromanija bb Republika Srpska, 71350 Bosna i Hercegovina
Email: ljubisatrifkovic84@gmail.com

DOI 10.5937/engrami45-51871

Primljeno / *Received*: 28. jun 2024.

Prihvaćeno / *Accepted*: 15. Sep. 2024.

Objavljeno na internetu / *Online first*: 15. Sep. 2024.

Sva prava zadržana (c) 2023 Engrami

Ovaj rad je pod Creative Commons Autorstvo-Deli pod istim uslovima 4.0 međunarodnom licencom.
(<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>)

FORMIRANJE PRVE SUDSKO - PSIHIJATRIJSKE USTANOVE U BiH

Kada se govori o Zavodu za forenzičku psihijatriju Sokolac, kao modernoj zdravstvenoj ustanovi i jedinoj ovog tipa u Bosni i Hercegovini, ne može a da se ne spomene Psihijatrijska bolnica Sokolac za čije postojanje se vezuje formiranje prve sudsko - psihijatrijske ustanove na ovim prostorima.

Psihijatrijska bolnica Sokolac osnovana je odlukom Izvršnog vijeća BiH dana 12.02.1958. godine, a sa radom je počela 1960. godine. Pravo osnivača bolnice preuzeo je bivši Narodni odbor opštine Sokolac, maja 1962. godine. Od dana osnivanja do maja 1964. godine nosi naziv Bolnica za duševne bolesti Sokolac, kada menja naziv u Psihijatrijska bolnica Sokolac.

Za potrebe rada bolnice koriste renovira prostorije bivše vojne kasarne, izgrađene za vreme austro - ugarske okupacije BiH, sa ukupnim korisnim prostorom od 3000 kvadratnih metara. Bolnica je raspolagala sa 180 bolničkih postelja, i zapošljavala 40 radnika od toga samo jedan lekar opšte prakse i 2 bolničara, dok su ostali zaposleni radili kao pomoćno i tehničko osoblje. U vremenu od osnivanja bolnice do početka osamdesetih godina prošlog veka mogu se izdvojiti tri značajna perioda za ustanovu.

Prvi period od 1960. do 1965. godine, značajan je po intenzivnom građenju infrastrukturnih objekata zbog povećanih potreba za psihijatrijskim posteljama u Republici Bosni i Hercegovini.

Drugi period od 1965. do 1970. godine, karakteriše kako povećanje broja postelja tako i intenzivno povećanje broja stručnih kadrova. Od ukupnog broja zaposlenih bilo je 25 lekara, od toga 13 specijalista neuropsihijatar. Smeštajni kapaciteti rastu sa 380 na 500 bolničkih postelja, a bolnički objekti se prostiru na 8000 kvadratnih metara.

U trećem periodu koji se odnosi na sedamdesete godine prošlog veka, dolazi do uvećanja broja stručnog kadra, 16 lekara je bilo na specijalizaciji. Nastavlja se sa daljom realizacijom infrastrukturnih projekata među kojima je izgradnja sportskih terena za potrebe organizovanja IX Sportskih igara bolesnika psihijatrijskih ustanova, 1974. godine, i proširenje radne terapije. Zbog sve većeg broja pacijenata (najmanje 40 pacijenata) koji su u ovoj ustanovu hospitalizovani na izvršavanju mere bezbednosti obaveznog čuvanja i psihijatrijskog lečenja u ovom periodu javlja se ideja o osnivanju sudskog odeljenja. Kako ovi pacijenti nisu bili odvojeni od ostalih pacijenata, u zgradi bivše kasarne u periodu 1973-1974. godina formira se odeljenje za sudsku psihijatriju koje je vremenom trebalo da preraste u Zavod. U julu mesecu 1973. godine potpisan je ugovor između Psihijatrijske bolnice Sokolac, Republičkog sekretarijata za zdravstvo i socijalnu politiku i Republičkog sekretarijata za pravosuđe i organizaciju uprave kojim se bolnica obavezuje na smeštaj lica kojima je izrečena mera bezbednosti čuvanja i psihijatrijskog lečenja. Prema podacima iz arhiva bolnice već krajem 1974. godine u bolnici je bilo 66 sudskih pacijenata.

Prvi lekari novoformiranog odeljenja bile su dr Marija Kaučić, neuropsihijatar, subspecijalista sudske psihijatrije i dr Mahira Tokić, neuropsihijatar. Njima se krajem 70-ih godina

pridružio dr Ratko Kovačević, neuropsihijatar, koji će na odeljenju provesti 17 godina, od kojih je 14 godina bio načelnika istog.

Dr Ratko Kovačević usavršavanje iz oblasti forenzičke psihijatrije provodi na Medicinskom fakultetu u Zagrebu, gde završava užu specijalizaciju iz forenzičke psihijatrije 1983.godine. Tokom 1994.godine prelazi na rad u KPD bolnicu u Beograd, na mesto načelnika Odeljenja za psihijatrijska veštačenja. Kao načelnik sudskog odeljenja organizuje četiri savetovanja psihijatara i pravnika BiH sa jugoslovenskim učešem. Aktivno učestvuje u osnivanju Zavoda i njegovom radu kao stručni saradnik.

Nakon odlaska prof. dr Ratka Kovačevića, odjeljenjem rukovodi dr Zorica Lazarević, neropsihijatar, subspecijalista sudske psihijatrije. Njoj se u radu na odjeljenju priključuju dr Veselin Pečenica i dr Radmila Čeranić, oboje subspecijalisti sudske psihijatrije.

Rad na sudskom odeljenju sprovodio se na dva odseka: zatvorenom i otvorenom, s tim što su svi novoprimljeni pacijenti morali da provedu izvesno vreme na zatvorenom odseku dok se ne uspostavi odgovarajući terapijski protokol i izvrši psihijatrijska procena, na osnovu toka bolesti i potrebnih mera bezbednosti. Pored intenzivne biološke terapije, a na osnovu procene ordinirajućeg psihijatra bolesnici su uključivani i u radno-okupacionu terapiju koja je bila prilagođena njihovom zdravstvenom stanju i potrebama medicinske rehabilitacije. Od 1982. godine čuvanje lica kojima je izrečena mera na sudskom odeljenju vršili su uniformisani stražari, koji su mogli u strogo definisanim uslovima su mogli u strogo definisanim uslovima primenjivati sredstva prinude (fizičku snagu, gumene palice i lisice), o čemu je uredno obavestavan Republički sekretariat. Od 1998. godine iz upotrebe se povlači korištenje gumenih palica i lisica, a u skopu mera fizičkog sputavanja pacijenata koriste se kaiševi sa magnetima, poznatiji kao magnetne vezalice, kao međunarodno prihvaćeni standard. U istom periodu uvodi se i vođenje evidencije o fizičkom sputavanju i izolaciji agresivnih pacijenata.

Ulaskom BiH u Veće Evrope 24. aprila 2002. godine i potpisivanjem Evropske konvencije o ljudskim pravima, Sudsko odeljenje Psihijatrijske bolnice Sokolac, u više navrata u periodu od 2003. do 2015. godine, posećuje Međunarodna komisija za ljudska prava (CPT), koja tokom posete sačinjava detaljan izveštaj o zatečenom stanju uz preporuku.

U aprilu mesecu 2006. godine, dolazi do požara, koji je namerno izazvan u kome je izgorelo celo sudsko odjeljenje (zgrada stare kasarne), čime su otežani uslovi za rad sa sudskim pacijentima jer su isti morali da se premeste u znatno manji objekat. Navedeni incident za posledicu je imao uvođenje video nadzora u novom objektu za lakše čuvanje i praćenje pacijenata. Sa početkom rada JZU Zavod za forenzičku psihijatriju Sokolac krajem 2016. godine, a odlukama nadležnih sudova, pacijenti sa sudskog odjeljenja Psihijatrijske bolnice Sokolac prevode se u Zavod na izdržavanje izrečenih mera. Prelaskom poslednje pacijenta dana 20.12.2017. godine, ugašeno je Sudsko odjeljenje Psihijatrijske bolnice Sokolac. Uz muške pacijente u Zavod je prevedeno i šest sudskih pacijentica koje su do tada boravile na ženskom odjeljenju bolnice.

OSNIVANJE ZAVODA ZA FORENZIČKU PSIHIJATRIJU SOKOLAC

Zgrada Zavoda za forenzičku psihijatriju Sokolac izgrađena je početkom devedesetih godina prošlog veka, a ista je u toku proteklog građanskog rata u Bosni i Hercegovini, od aprila meseca 1992. godine, adaptirana za potrebe Bolnice Glavnog štaba VRS, kasnije preimenovane u Vojna bolnica Sokolac, čiji je osnovni zadatak bio zbrinjavanje i lečenje ranjenika Vojske Republike Srpske i civilnog stanovništva. Nakon zatvaranja Vojne bolnice, počinje rekonstrukcija i opremanje zgrade Zavoda uz pomoć sredstava obezbeđenih od strane Vlade Švajcarke a posredstvom Ministarstva pravde BiH.

JZU Zavod za forenzičku psihijatriju Sokolac otvoren je 04.11.2014. godine, a zvanično je sa radom počeo 05.12.2016. godine, kada je primio prve pacijente. Prvi načelnik Zavoda bio je prim. dr Momir Janković, neuropsihijatar, koji je na toj poziciji ostao do avgusta meseca 2018. godine kada je za načelnika imenovana dr Persa Gunjević, psihijatar, koja je i aktuelni načelnik Zavoda.

Sa početkom rada Zavoda BiH je dobila prvu i jedinu ustanovu ovog tipa, koja je u mogućnosti da obezbedi u skladu sa Evropskom konvencijom o ljudskim pravima, adekvatan tretman osobama kojima je od strane nadležnih sudova određena mera čuvanja i psihijatrijskog lečenja u Zavodu. U JZU Zavodu za forenzičku psihijatriju Sokolac provodi se prisilna hospitalizacija pacijenata koji se po rešenjima nadležnih sudova, čuvaju, leče i veštače u Zavodu, kao i osuđenika koji su na izdržavanju kazne zatvora u nekom od kazneno – popravnih zavoda, kod kojih je došlo do pogoršanja u psihičkom funkcionisanju te se isti prevode u Zavod. Princip lečenja i terapijske tehnike koje se primenjuju kod forenzičkih pacijenata ne razikuju se bitno od istih koje se koriste u kliničkoj psihijatriji. U Zavodu se u okviru terapijskog protokola kod pacijenata primenjuju različiti vidovi medikamentozne terapije, individualna i grupna psihoterapija, radnookupaciona terapija, u čijem sastavu su sportske aktivnosti u fiskulturnoj sali, čija primena ima pozitivan uticaj kod gotovo svih kategorija forenzičkih pacijenata, te muziko i art terapija. Zavod raspolaže i bibliotekom čiji je fond oko 3200 knjiga, a koja su dostupne pacijentima u okviru radnookupacione terapije.

ORGANIZACIJA ZAVODA

Početak rada Zavoda vezuje se za otvaranje Odeljenja za psihotične poremećaje - Odsek IA, kapaciteta 40 kreveta. Dana 05.12.2016. godine, primljeno je prvih 19 pacijenata, a do kraja godine broj pacijenata je 30. Zbog povećanja broja pacijenata, zbog pristizanja pacijenata iz Odjela forenzike KPZ ZT Zenica i KPZ Tuzla, u prvoj polovini 2018. godine, u Zavodu se rad organizuje na odeljenju za psihotične poremećaje – na odsecima IA, IB, IIB gde se leče muški pacijenti, i odsek IIA gde borave pacijentice, te ekspertizno odeljenje koje je mešovitog tipa. U toku 2021. godine, otvara se i odsek IIC, odeljenja za psihotične poremećaje, a broj pacijenata u Zavodu prelazi 150. Zbog nedostatka stručnog kadra još uvek nije realizovano otvaranje Odeljenja za bolesti zavisnosti. U planu je da se u narednom periodu otvori i Odeljenje za adolescentnu psihijatriju. Odsek IA odeljenja za psihotične poremećaje karakteristično je po tome što se na njemu leči svi novoprimljeni pacijenti kao i pacijenti sa teškom kliničkom slikom, koji se opiru sprovođenju terapiskih protokola i često pokazuju auto i heterodestruktivno ponašanje, te je pored medikamentozne terapije u njihovom tretmanu neophodna i primena metoda fizičkog sputavanja magnetnim vezalicama i izvajanje od ostalih pacijenata u sobu za izolaciju.

ZAVOD ZA FORENZIČKU PSIHIJATRIJU DANAS

Zavod za Forenzičku psihijatriju Sokolac uključen je u zdravstveni sistem Republike Srpske, a služi svim pacijetima iz BiH kojima je ovaj vid zdravstvene zaštite neophodan. Zgrada Zavoda prostire se na 7800 kvadratnih metara, sa smeštajnim kapacitetom 200 bolničkih postelja.

Statistički podaci pokazuju da je do sada u Zavodu lečeno 372 pacijenata. Kada je reč o distribuciji pacijenata po dijagnostičkim entitetima, u ustanovi se većinom leče različiti oblici endogenih psihoza, mentalno retardiranih lica sa psihotičnom dekompenzacijom, poremećaja raspoloženja i poremećaja ličnosti sa pridruženim oblicima zavisnosti od alkohola i droga.

U Zavodu je aktualno zaposleno 3 specijalista psihijatrije, 4 lekara na specijalizaciji (od toga 1 na specijalizaciji iz dečje i adolescentne psihijatrije), 7 psihologa, dva socijalna radnika, 7 radnookupacionih terapeuta, 4 viših i strukovnih sestara i 54 medicinskih sestara/tehničara.

Novina u zdravstvenom sistemu a samim tim i psihijatrijskim ustanovama je kategorija pomoćnog radnika, čija je uloga ispomoć medicinskom osoblju u nadzoru i njezi pacijenata. Trenutno ih u Zavodu radi 39. Na poslovima obezbeđenja pacijenata i osoblja angažovano je 28 radnika obezbeđenja. Nadzor i čuvanje pacijenata na ekspertiznom odjeljenju obavljaju pripadnici sudske policije.

Zavod u svom sastavu ima savremeno opremljenu laboratoriju, ultrazvučni kabinet, EEG i EMNG kabinet, stomatološku ordinaciju, te moderno opremljene ambulante za potrebe specijalističko – konsultativne službe u čijem radu je angažovano 10 specijalista, različitih specijalnosti (internista, kardiolog, endokrinolog, pulmolog, hirurg, urolog, radiolog, ORL i oftalmolog).

Ono na čemu se temelji rad Zavoda jeste kontinuiran rad na lečenju, rehabilitaciji i resocijalizaciji pacijenata, rad na edukaciji i stručnom usavršavanju medicinskog i nemedicinskog osoblja, saradnja sa nadležnim pravosudnim organima, saradnja sa jedinicama lokalne samouprave iz kojih dolaze pacijenti, jačanje saradnje sa visokoškolskim ustanovama (medicinskim i dr. fakultetima) i stvaranje uslova za edukaciju studenata medicine i drugih fakulteta iz oblasti psihijatrije, sprovođenje edukaciju psihijatara iz oblasti sudske psihijatrije, rad na izradi ekspertiza, jačanje saradnje sa kazneno – popravnim zavodima, te kontinuirana saradnja sa drugim zdravstvenim ustanovama, stvarati uslove za naučno – istraživački rad i sprovođenje kliničkih studija.

ZAHVALNICA

Zahvaljujem se Prof. dr Srđanu Milovanoviću na pomoći prilikom pisanja ovog rada.

INSTITUTE FOR FORENSIC PSYCHIATRY SOKOLAC

Ljubiša Trifković

Institute for Forensic Psychiatry, Sokolac, East Sarajevo, Republic of Srpska, Bosnia and Herzegovina

Summary

Although it began its official work less than a decade ago, the idea of establishing the Institute for Forensic Psychiatry arose in the seventies of the last century, when a department for forensic psychiatry was formed in the Sokolac Psychiatric Hospital, where patients are placed for the execution of security measures of mandatory custody and psychiatric treatment. . The building where the Institute is located today was built in the early 90s of the last century, but due to the outbreak of the civil war in Bosnia and Herzegovina, it was not put into operation. The institute was officially opened in 2014, and the funds for the reconstruction and equipping of the facility were provided by the Government of Switzerland and through the Ministry of Justice of Bosnia and Herzegovina. The Institute of Forensic Psychiatry in Sokolac is the only institution of this type in Bosnia and Herzegovina, and as such it is a reference institution for scientific research in the field of forensic psychiatry, and a center for the education of medical students, undergraduate and postgraduate studies, and psychiatry residents.

Key words:

institute, forensic, psychiatry, Sokolac, Bosnia and Herzegovina

LITERATURA/LITERATURE

1. Arhiv Specijalne bolnice za psihijatrijske bolesti Sokolac
2. Arhiv Zavoda za forenzičku psihijatriju Sokolac
3. Gunjević P.: Psihijatrijski tretman forenzičkih pacijenata u BiH – nekad i sad, Zbornik radova, Prvi forenzički susreti, Sokolac, 2018.g